

σάσης σπουδαίως κατά την αρχαιότητα. Ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους αὐτοκράτορας ἡ Λεπίτις ἐξωραίσθη, ἐξαιρετικῶς δὲ τὴν ἐκαλλώπισεν ὁ ὢ ἐν αὐτῇ γεννηθεὶς αὐτοκράτορ Σεβήρος ὁ Ζ΄.

Λεβιδίου. Κομπολόσις τῆς Ἀρχαίας, καταστάσα περιόνιμον διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συζροτηθεῖσαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1821 μάχην. **Μάχη Λεβιδίου.** Τὴν 30ὴν Μαρτίου 1821 τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ τμήματα τῶν Ἑλλήνων ὑπέστησαν πανωλεθρίαν εἰς Καρυταίνας τοιαύτην, ὥστε ἀπώλεσαν τὸ ἠθικόν των καὶ οἱ πλείστοι, λιποτακτήσαντες, ἐγράφησαν εἰς τὰ ὄρη. Οἱ πτοχοὶ ἐκεῖνοι ὄρεσιβιοὶ ἐπέστῃσαν, οἱ δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀντεπεξέλθουν πρὸς τὰ τακτικά στρατεύματα τοῦ σουλτάνου, διαθέτοντα τόσα μέσα καὶ ἐλιποτάκτων ἀφρόως. Ἡ ὁδὸς ἦδη ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Καλάβρυτα, ἀνακτιήσαντα μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἐλευθερίαν των, ἦτο πλέον ἐλευθέρη. Ἀλλ' οἱ Καλαβρυτινοὶ ἀποκρινόμενοι τὸν ζυγὸν των, ἔσπευον νὰ λάβουν μέρος καὶ εἰς ἄλλας μάχας, ἀντιλαμβάνομενοι φυσικὰ ὅτι ἡ κτηθείσα ἐλευθερία δὲν ἦτο ἐξηραλισμένη μὲ μίαν ἐντελῶς τοπικὴν ἐπιτυχίαν των. Ἡ συναίσθησις τοῦ ἀμέσου ἐκ Τριπόλεως κινδύνου τῶν Καλαβρυτῶν συνεχέντηρον 800 ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς ἀρχηγούς Πετιμεζαίους, Σκαλιτσάν, Λεγουρίτην, Χαλαλάμπην, Στριφτομπολαγ, Καρασπύρον, Νικ. Σολιώτην κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ἔσπευον εἰς Ἀ., ὅπου, συγκεντρωθέντων καὶ μερικῶν ἐκ Τριπόλεως ὑπὸ τὸν Ἀβράλην, συγκεροτήθη μία δύναμις ἀρκετὰ ἀξιόλογος διὰ τὴν περιστάσιν. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ τῆς Τριπόλεως μόλις ἐπληροφρήθησαν τὴν συγκεροτησάν τὸσων ἐπαναστατῶν εἰς Ἀ., ἀπέστειλαν ἐναντίον των ἰσχυρὰν δύναμιν, ἡ ὁποία, ἀναχωρήσασα ἐκ Τριπόλεως τὴν 31ην μεταμεσονύκτιον ὥραν, ἔφθασεν εἰς Ἀ. ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Οἱ πλείστοι τῶν ὄρεσιβίων ραγιαδῶν, μόλις εἶδον τοὺς Τούρκους ἐπερχομένους, ἐγράφησαν εἰς τὰς πέριξ ὄρεινὰς θέσεις. Εἰς Ἀ. ἀπέμειναν μόνον περὶ τοὺς 60 καὶ οἱ ἀνοικτοὶ ἀναφερόμενοι ἀρχηγοὶ, οἱ ὅποιοι, ἐγκλεισθέντες εἰς μερικὰς οἰκίας, ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν μέχρις ἐσχάτου. Οἱ Τούρκοι φθάσαντες ἐπολιορκήσαν τοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐγκλεισθέντας, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τοὺς ὑπεδέχθησαν διὰ σφοδροῦ πυρός. Πείσμων καὶ φοβερὰ μάχη ἐπεκολούθησε, κρατήσασα ἐπὶ ἐπτὰ ὀλοκλήρους ὥρας. Οἱ Τούρκοι ἐπείκεισαν ἐπανεπιλημμένας ἐφόδους, πλὴν ὅλαι συνετριβήσαν. Τέλος πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατορθώσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ κατοίγια τῶν πολιορκουμένων οἰκιῶν, ὁπόθεν, πυροβολοῦντες κατὰ τῶν κλειφτῶν, τοὺς ἐπέφερον μεγάλην φθοράν. Ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἤφρανον ἦτο χρισμοιότης, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψει ὅτι ἐκελεῖωσαν καὶ τὰ πυρομαχικά των. Ἐξήρνα ἠκούσθησαν φωναὶ ἐκ τῆς πρὸς Καλάβρυτα κατευθύνσεως καὶ πυροβολισμοί. Ἐπήρξατο ἐκεῖθεν ὁ ἐκ Σουλδ. τῶν Σκαλιτσάν μὲ τὰ πηλιχάρια του. Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προηγουμένης ὁ Σκαλιτσάν, ἀγωνιστὴν διατί, ἰσως ὡς λέγεται διαφωνήσας, εἶχεν ἀναχωρήσει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐκ Ἀ. Συγγρηγοὺς κατέφθανον ἐξ ἄλλων σημείων ὁ Πλατοῦτας, ὁ Τσαφάτινος, ὁ Νικολὸς Πετιμεζάς καὶ ἄλλοι. Οἱ Τούρκοι, τεθέντες οὕτω μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ ὑποστάντες πολλὰς ἀπολείας, ἐγράφησαν εἰς φυγὴν. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐφρονεῦθησαν ὁ Στριφτομπολαγ ὁ ὑπαρχηγὸς Σαλμενίκος καὶ τρεῖς στρατιῶται, ἐτραυματίσθησαν δὲ καὶ ἀρκετοί. Ἡ λαμπρὰ νίκη τῶν Καλαβρυτινῶν εἰς Ἀ. ἀνεπέτρωσε τὸ καταπεσόν ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Καρυταίνης φρόνημα τῶν μαχητῶν, ὥστε νὰ ἐπακολουθήσουν εὐθύς καὶ ἄλλαι λαμπρότεραι ἐπιχειρήσεις.

Λεβούριον. Πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐβρον. Παρ' αὐτὴν κατὰ τὴν 29ην Ἀπριλίου 1091 συγκεροτήθη φρονικωτάτη μάχη μετὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἄλλων στρατῶν των, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τῶν Πατριάρχων, οἱ ὅποιοι κατεσφάριζαν ἐξ ὀλοκλήρου. Ὅτε κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐσήμανεν ἀναλήγηριον, τὸ πεδίον τῆς μάχης ἦτο πλήρως πτωμάτων, οἱ δὲ ἐπιζήσαντες εἶχον συληφθῆ ὅλοι αἰχμάλωτοι καὶ ἀεσφάζοντο παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ἔψαλλε καὶ τὸ ἐξῆς παρόδιον ἐπὶ τῇ φεβερῇ ἐκείνῃ καταστροφῇ τῶν Πατριάρχων: «Διὰ μίαν ἡμέραν οἱ Σκίθαι τὸν Μάϊον οὐκ εἶδον». Τοὺς ἐλαχίστους ἐπιζήσαντας κατώλισεν ὁ βασιλεὺς εἰς Μογλενά τῆς Μακεδονίας, ἐξ οὗ οἱ Πατριάρχοι καὶ Μογλενῖται ἀπεκλήθησαν.

Λεωνῶτος. Τίτλος ἀρχόντος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαῖοις. Ἀ. κυρίως ἐκαλοῦντο οἱ ἀπεσταλμένοι ὑποστράτηγοι. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων, πάντες οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἦσαν λ. τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπὶ Καίσαρος ὑπῆρχον καὶ λ. ἀνιστρατήγοι, δηλ. πολιτικοὶ καὶ στρατ. διοικηταὶ τῶν ὑπεροπτιῶν ἐταρχῶν, καθὼς καὶ λ. λεγεωνάριοι, ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων λεγεωνῶν. Ὅτιω καλοῦνται ἐπίσης καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα.

Λεγῶν. Ἡ λ., κυρία μονὰς τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν καὶ τὸ μέγα ὄργανον τῶν κατακτιήσεων, αἵτινες τόσον ἀνύψωσαν τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην, ἐφάρσκει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν αὐτῇ τῇ ὀργάνωσις, οὐδωδὴς στρατιωτικῆς, τῆς γεννητῆρας πόλεως. Ὁ εἶποςος πληθυμῶς κατενέμετο ἔκτοτε εἰς τρεῖς φυλάδας, ὑποδιαιορουμενάς ἐκάστη εἰς δέκα ἑκατονταρχίας καὶ δέκα δεκαρχίας ἡ ἀρχικὴ ἑκατονταρχία συνετίθετο ἐξ 100 πεζῶν καὶ δικωτῶν ὑφ' ἐνός ἑκατοντάρχου ἡδεκαρχία εἶχε δέκα ἱπτεῖς ὑπὸ τὰς διαταγάς ἐνός δεκαρχου. Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἐμβρυώδης σχηματισμὸς τῆς λ., σῶμα μικτόν, περιλαμβάνον συγγρόνως πεζικὸν, βαρὸν καὶ ἐλαφρόν, καὶ ἱπτικόν καὶ ἀληθῆς τύπος τοῦ ἐνόπλου ἔθνους. Ἐν τῇ ἀρχῇ, ἡ λεγεών, ἐγκλιματίζετο κατὰ τὸν δωρικὸν τρόπον εἰς μίαν μόνην μάζαν, βάρους δέκα ζυγῶν. Οἱ πλουσιότεροι ἄνδρες, δηλ. οἱ καλλίτερον ὀπλισμένοι, ἐτοποθετοῦντο εἰς τοὺς πρώτους ζυγούς. Ἡ αὐτῇ συνήθεια ἐπεκράτησεν ἐπὶ τὴν κερδὸν ἀζόμη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ἀπογραφῆς. Οἱ τέσσαρες πρῶτοι ζυγοὶ τῆς λ.-φάλαγγος ταύτης περιελάμβανον τοὺς μὲ πλήρη ὀπλισμὸν λεγεωνιστάς, οἵτινες ἀνήκον εἰς τὴν πρώτην κλάσιν ὁ πέμπτος καὶ ἕκτος ζυγὸς συνετίθετο ἐξ ἄνδρων στρατολογουμένων

ἐν τῇ δευτέρῃ καὶ τρίτῃ κλάσει· ἐπὶ πλέον, ἡ τετάρτη κλάσις καὶ βραδύτερον ἡ πέμπτη (ὅταν ἐκλήθη εἰς τοὺς στρατούς), ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀσάτων, ἀπετέλουν τὴν δεξιαμενὴν τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων. Ἐν τῇ τῆς μάχης καὶ ὅταν δὲν ἐφορζοῦντο ἐν δάσει, οἱ ἀσάτοι ἀπετέλουν δύο συμπληρωματικὸς ζυγούς, τοποθετούμενος εἰς βήματα τινὰ ὀπισθεν τῆς λεγεῶνος. Τοῦ μετώπου τῆς λεγεῶνος ὄντος ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν, περιελάμβανεν αὐτὴ 3.000 λεγεωνιστάς, ἦτοι: 2.000 χορηγοῦμενος ὑπὸ τῆς πρώτης κλάσεως: 500 ὑπὸ τῆς δευτέρας καὶ 500 ὑπὸ τῆς τρίτης· εἶνε αὐτὴ ἡ ἀναλογία τῶν ἑκατονταρχῶν ἐν ἐκάστῃ κλάσει. Οἱ ἄνδρες τῶν πρώτων ζυγῶν ἐκαλοῦντο πρίγγητες (1)· ἔφερον τὸ δόρυ. Οἱ τῶν δύο τελευταίων ζυγῶν ἐκαλοῦντο πύλανοι, κατότιν τριάρχοι· ὅλων των ἦτο ὁ ὕσος (pilum). Ὁ σχηματισμὸς οὗτος ἀγώνος, ὁ τόσον πυκνός, τόσον βαρῦς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀμύσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ῥώμης. Ὁ Κάμιλλος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰγού αἰῶνος, εἶδεν εἰς τὴν λ. τὴν εὐκαρῆσιαν, ἠτις τῆς ἔλειπε, ὑποδιαιορῶν τὴν γραμμὴν ταύτην εἰς μικρὰ σῶματα, ὀνομαζθέντα σπείραι (manipulus), ἐκ 10 ἀνδρῶν μετώπου ἐπὶ 8 βάρους, διαχωριζόμενα ὑπὸ διακέων, ἴσων πρὸς τὰ μίμη μετώπου. Τοῦτο κατορθώθη διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ ζυγῶνος ὡς κυρίου ὅλου ἀγώνος ἀντὶ τοῦ δόρατος. Ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ τὴν ὁποῖαν θὰ καλεσομεν πρῶτον κατὰ σπείρας σχηματισμῶν, διὰ τὸν διακρινόμενον τοῦ προηγουμένου, ὃν θὰ ὀνομάσωμεν «πρῶτον ἐν φάλαγγι σχηματισμῶν», οἱ ἀσάτοι ἐτύκνωσαν ἐπὶ τῶν τριάρχων. Ἡ σπείρα ἔχει 8 ζυγούς ἀντὶ τῶν 6: 4 πρίγγητων, 2 τριάρχων, 2 ἀσάτων. Θὰ σημειώσωμεν ἐπὶ ἐκάστη σπείρα ἐξέκτρω τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματά της. Οἱ 7ος καὶ 8ος ζυγοὶ ἐφέροντο ἐμπρὸς διὰ νὰ ἀρροβιλιζοῦνται, ὅπως ἔκαναν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ 3ος ζυγὸς ἡ οἱ βοὶ οὐλαμοὶ τῶν προσωκῶν ταγματῶν ἡ λόχων. Οὕτω κατ' αὐτὴν εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ ἐνίσχυεν ἐπὶ πλέον τὰς ιδιότητάς της ἑλληνικῆς τακτικῆς, ἀδύνατος τὸ βάθος τῶν ζυγῶν, ἡ λ. ἐγκατελίμπανε τὴν πυκνὴν ταύτην διάταξιν. Ἀφοῦ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τοῦ ἀπὸ σημείου, ἡ φάλαγξ καὶ ἡ λ. ἔρχονται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀγωνίζονται κατὰ διαφόρους μεθόδους· ἐν ἡ πρώτη ἐγκατελίμπανε διὰ τοῦ πύλου τῆς διατάξεως τῆς, ἡ δευτέρα προσεπάθει νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν γραμμὴν τῆς μάχης. Ἀπὴν θὰ ἐπιλαίηται τὴν εὐφύιαν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἀξίαν ἐκάστου λεγεωνιστοῦ, ἐκεῖνη, τοῦναντίον, θὰ ὑπολογίζῃ ὀλιγώτερον ἐπὶ τοῦ ἰδίου θάρρους τοῦ φαλαγγίτου παρὰ ἐπὶ τῆς δασύτητος τῆς διατάξεως ἀγώνος. Ὁ πρῶτος ὁδὸς κατὰ σπείρας σχηματισμῶν ἀναπαράγει τὴν διάταξιν μάχης τοῦ Ξενοφῶντος, προσβάλλοντος τοὺς Κόλχους. Ὑφίσταται μέχρι τοῦ 264 π. Χ.

Λεγεωνιστῆς

Τότε παρουσιάζεται ὁ δεύτερος κατὰ σπείρας σχηματισμὸς, ὁστις παρουσιάζει μίαν τακτικὴν πρόοδον, περισσώτερον χαρακτηριστικῆν: Ἡ λ., εἶχε τὰς σπείρας τῆς ἀνεπτυγμένας ἐν λεπτῇ τάξει, δηλ. ἐπὶ μίας μόνῃ γραμμῇ· παραδέχονται δι' αὐτὴν διάταξιν, εἰς ἣν διδόν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, τὸ ὄνομα τῆς κλιμακωτῆς διατάξεως· τὴν τάσσουν ἐπὶ τριῶν γραμμῶν. Ἐκάστη σπείρα συνετίθετο ἐκ τριῶν εἰδῶν λεγεωνιστῶν, δηλ. κατεχόντων ἐκάστου ὀπλισμῶν διαφορετικῶν τοὺς συνεγόνους τοῦναντίον κατὰ χωριστάς σπείρας. Ὑπάρχουν 10 σπείραι ἀσάτων, 10 σπείραι πρίγγητων, 10 σπείραι τριάρχων, ἀντὶ τῶν 30 ἑτερογενῶν στρατῶν. Οἱ ἀσάτοι, ἀπὸ ἐλαφρῶν στρατιῶται, καθίστανται στρατιῶται γραμμῆς καὶ ἀναλλάτουν τὸ δόρυ μὲ τὸν ὀπλόν. Τοὺς τοποθετοῦν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν τοποθετοῦνται οἱ πρίγγητες· εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν τοποθετοῦνται οἱ τριάρχοι, οἵτινες λαμβάνουν τὸν ὀπλισμὸν τῶν ἀσάτων. Αἱ σπείραι τῶν δύο πρώτων γραμμῶν ἔχουν δύναμιν 120 ἀνδρῶν ἐπὶ 10 βάρους· οἱ τῆς τρίτης γραμμῆς ἔχουν τὴν ἡμίσειαν δύναμιν μόνον, μὲ 6 ἄνδρας ἐπὶ τοῦ μετώπου· αἱ γραμμοὶ διίστανται κατὰ 300 πόδας (2). Ὑπάρχουν 3.000 λεγεωνισταί, διαιρούμενοι εἰς 1.200 ἀσάτους, 1.200 πρίγγητας καὶ 600 τριάρχους. Τῶν πρώτων πεισάντων νὰ ἐκπληροῦν τὰ καθήκοντα ἐλαφρῶν στρατευμάτων, τοὺς ἀντικατέστησαν ὑφ' ἐνός νέου εἶδους στρατιῶτων, προσωρισμένων διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους δίδουν τὸ ὄνομα προσωρισμοί (pretenses). Ὁ ἀριθμὸς των εἶνε 1290 κατὰ λ., ὁ ὁλός των νὰ προσετίξουν τὴν ποσὴν τῶν φαλάγγων, νὰ παρενοχλοῦν τὸν ἐχθρόν, νὰ ἀρχίζον τὸν ἀγῶνα, νὰ παρισκευάζουν τὴν προσβολὴν τῶν γραμμῶν καὶ, ἀφ' ἣς στιγμῆς αἱ τελευταῖαι αἰτιαί τίθενται ἐν κινήσει διὰ νὰ προσβάλλουν τὸν ἀντίπαλον, νὰ διαροῦν διὰ τὸν διακένων τῶν σπειρῶν καὶ νὰ λαμβάνουν θέσιν ὀπισθεν τοῦ σχηματισμοῦ. Ἡ πλήρης λ., παρουσιάζει 4.200 μαχητάς. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δὲν εἶνε ἀμετάβλητος· μέχρι τῆς μάχης τῶν Καννῶν ἐποικίλλεν ἀπὸ 4.200 ἕως 4.600· ἐξ ἡμετέρας ἐν τῇ προόδῳ ταύτῃ ἐφάσσε τοὺς 5 χιλ. ἄνδρας καὶ κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Μακεδονίας 6.000 Ἀρκετοὶ λοιπὸν διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὴν δύναμιν τῆς σπείρας ἀσάτων καὶ πρίγγητων, νὰ ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὴν πλήρη λεγεῶνα τὸν ἀσάτων 1800 καὶ νὰ διαροῦμεν τὴν διαροῦν δι' 2). Ἡ σπείρα σχηματίζε

1) Ἐκ τοῦ princeps, πρῶτος.
2) Ὁ ρωμαϊκὸς ποὺς ἰσοῦτο πρὸς 0,295 μ.